

УДК 32:316.3:322-2-78:355.098
DOI: <https://doi.org/10.17721/sophia.2026.28.4>

Андрій КОБЕТЯК, д-р політ. наук, доц.
ORCID ID: 0000-0001-6899-0571
e-mail: kobetiak@meta.ua

Житомирський державний університет імені Івана Франка, Житомир, Україна

ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ РЕЛІГІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Вступ. У статті досліджено гендерні аспекти релігійної безпеки в умовах сучасних суспільних трансформацій, зумовлених глобалізацією, цифровізацією та зростанням безпекових викликів. Обґрунтовано, що релігійна безпека як складова частина національної безпеки формується під впливом не лише політико-правових, а й соціокультурних чинників, серед яких вагоме місце посідає гендерний вимір. Особливу увагу приділено українському контексту, де релігійна сфера зазнає суттєвих змін під впливом війни.

Методи. Методологічну основу дослідження становлять системний, порівняльний та контент-аналіз, а також елементи гендерного підходу. Системний метод дозволив розглянути релігійну безпеку як комплексне явище у взаємозв'язку з гендерними трансформаціями; порівняльний – виявити особливості гендерних ролей у різних релігійних спільнотах; контент-аналіз – дослідити гендерно марковані наративи в публічному та релігійному дискурсі.

Результати. Встановлено, що гендерні ролі суттєво впливають на функціонування релігійного середовища та характер міжконфесійних відносин. Домінування чоловіків у керівних структурах визначає формування релігійного дискурсу, тоді як жінки відіграють ключову роль у підтримці релігійних практик і соціальної згуртованості. Доведено амбівалентність гендерно маркованих наративів, які можуть як сприяти консолідації, так і виступати інструментом маніпуляції. У контексті війни зафіксовано трансформацію гендерних ролей, зростання участі жінок у публічній та безпековій сферах і водночас посилення традиційних моделей.

Висновки. Обґрунтовано необхідність інтеграції гендерного підходу в дослідження та практику забезпечення релігійної безпеки. Врахування гендерного чинника сприяє глибшому розумінню механізмів соціальної стабільності й конфліктогенності, а також дозволяє окреслити ефективні шляхи мінімізації ризиків. Підвищення гендерної чутливості релігійних інституцій і розширення участі жінок у прийнятті рішень розглядаються як важливі чинники зміцнення соціальної злагоди та національної стійкості України.

Ключові слова: релігійна безпека, гендер, гендерні ролі, релігійний дискурс, суспільні трансформації, національна безпека, міжконфесійні відносини, гендерні наративи, соціальна стабільність, війна.

Вступ

Сучасні суспільні трансформації, зумовлені процесами глобалізації, цифровізації та зростанням безпекових викликів, актуалізують необхідність переосмислення ролі релігії у структурі суспільного розвитку та національної безпеки. В умовах кризових явищ, зокрема воєнних конфліктів, соціально-політичної нестабільності та зміни ціннісних орієнтирів, релігійна сфера набуває особливого значення як чинник суспільної консолідації, але й потенційної напруженості. У цьому контексті зростає науковий інтерес до феномену релігійної безпеки як інтегрального складника національної безпеки, що охоплює захист релігійної свободи, стабільність міжконфесійних відносин та запобігання конфліктам на релігійному ґрунті.

Водночас сучасні наукові підходи дедалі більше орієнтуються на міждисциплінарний аналіз суспільних процесів, що передбачає врахування гендерного виміру як важливого аналітичного інструменту. Гендерні аспекти соціальних трансформацій виявляються у зміні ролей і статусів жінок і чоловіків у різних сферах суспільного життя, зокрема й у релігійному середовищі. Релігійні інституції, будучи носіями традиційних цінностей і водночас активними учасниками суспільних процесів, відображають і трансформують гендерні норми, що може впливати на характер міжконфесійної взаємодії, рівень толерантності та соціальної напруженості.

Особливої актуальності зазначена проблематика набуває в українському контексті, де релігійний простір характеризується високим рівнем плюралізму, історично зумовленою конфесійною різноманітністю та впливом зовнішніх і внутрішніх чинників, зокрема російсько-української війни. У цих умовах релігійна сфера може виступати не лише як простір духовної підтримки та консолідації суспільства, але й як середовище формування і трансляції соціальних наративів, зокрема й

гендерно маркованих, що здатні впливати на суспільні настрої та безпекову ситуацію.

Таким чином, актуальність обраної теми зумовлена необхідністю комплексного аналізу релігійної безпеки крізь призму гендерного підходу, що дозволяє глибше зрозуміти механізми формування соціальної стабільності, конфліктогенності та трансформації релігійного середовища в умовах сучасних викликів. Дослідження гендерних аспектів релігійної безпеки сприяє розширенню теоретико-методологічних засад релігієзнавства та безпекових студій, а також має практичне значення для вироблення ефективних підходів до забезпечення суспільної злагоди, толерантності та національної безпеки.

Огляд літератури. У сучасному українському науковому дискурсі проблематика релігійної безпеки активно розробляється в контексті державно-церковних відносин, міжконфесійної взаємодії та викликів, зумовлених російсько-українською війною. Зокрема, у працях Предко релігійна безпека розглядається крізь призму співвідношення "безпеки/небезпеки" у сфері взаємодії держави та церкви, де акцентується на ролі державної політики й свободи віросповідання (Предко, 2025). Водночас у спільних дослідженнях Предко та Филипович простежується тенденція до концептуалізації релігійної безпеки як комплексного явища, що потребує міждисциплінарного підходу та врахування процесів сек'юритизації релігії в умовах сучасних криз (Предко, & Филипович, 2025).

Значний внесок у дослідження цього напрямку здійснює Филипович, яка аналізує релігійну безпеку як складову частину національної безпеки в умовах війни, акцентуючи на трансформації релігійного середовища та загрозах внутрішньоконфесійних конфліктів (Филипович, 2024). Подібні підходи притаманні й іншим сучасним дослідникам (Харьковщенко, Пілецький, Скоклюк), які розглядають релігійну сферу як елемент гібридного протистояння (Харьковщенко та ін., 2024).

© Кобетяк Андрій, 2026

Водночас у більшості зазначених праць, як і в наших попередніх розвідках, домінує політико-безпековий та інституційний аналіз. Питання гендерних трансформацій, ролі гендерних стереотипів та їх безпосереднього впливу на релігійну безпеку досі не отримали належного системного осмислення у вітчизняному науковому дискурсі. Це зумовлює необхідність інтеграції гендерного підходу у вивчення релігійної безпеки як складного соціокультурного феномену.

Метою дослідження є комплексний аналіз гендерних аспектів релігійної безпеки в умовах сучасних суспільних трансформацій, а також визначення їх впливу на характер міжконфесійних відносин, рівень соціальної напруженості та формування безпекового середовища в Україні.

Для досягнення поставленої мети в дослідженні проаналізовано засади вивчення релігійної безпеки та гендерного виміру суспільних процесів, особливості трансформації гендерних ролей у релігійному середовищі, а також досліджено вплив гендерних чинників на характер міжконфесійних відносин і рівень конфліктогенності. Окрему увагу зосереджено на визначенні ролі гендерно маркованих наративів у формуванні релігійної безпеки в умовах сучасних викликів, а також на окресленні основних ризиків і можливих шляхів їх мінімізації в контексті забезпечення суспільної стабільності.

Методи

Методологічну основу дослідження становить комплекс загальнонаукових і спеціальних методів, що забезпечують міждисциплінарний аналіз гендерних аспектів релігійної безпеки. Зокрема, застосовано системний підхід, який дозволяє розглядати релігійну безпеку як цілісне соціокультурне явище у взаємозв'язку з гендерними трансформаціями та безпековими процесами. Порівняльний метод використано для аналізу особливостей функціонування різних релігійних спільнот і виявлення відмінностей у гендерних ролях та практиках. Контент-аналіз дав змогу дослідити гендерно марковані наративи у публічному дискурсі, зокрема у заявах релігійних організацій та медіаматеріалах, пов'язаних із міжконфесійними відносинами та воєнним контекстом. Наприклад, аналіз офіційних звернень релігійних інституцій дозволяє виявити особливості репрезентації ролі жінок і чоловіків у кризових ситуаціях, тоді як вивчення медійного контенту дає можливість простежити використання гендерних образів у формуванні ідеологічних наративів. Також застосовано елементи гендерного аналізу, що сприяють виявленню впливу гендерних стереотипів на формування релігійної безпеки та рівень соціальної напруженості.

Результати

У контексті сучасних суспільних трансформацій гендерний вимір релігійної безпеки набуває особливої значущості, оскільки саме через гендерні ролі, очікування та соціальні практики значною мірою відтворюються як стабілізуючі, так і конфліктогенні елементи релігійного середовища. Релігійна сфера, будучи одночасно простором традиції та трансформації, демонструє складну динаміку взаємодії між усталеними гендерними нормами та новими соціокультурними реаліями. Беззаперечним є той факт, що релігійна безпека пов'язана з проблемами, можливостями та ризиками у сфері державно-церковних відносин (Предко, 2025, с. 48).

Передусім варто зазначити, що історично більшість релігійних інституцій формувалася в умовах домінування патріархальних соціальних структур, що зумовило закріплення провідних ролей за чоловіками. Це стосу-

ється не лише інституційного рівня (священнослужіння, управління церковними структурами), але й символічного – формування образів духовної влади, авторитету та відповідальності. Як зауважує де Бовуар (Beauvois, 2011), соціальні ролі жінки є результатами історичного конструювання, а не біологічної даності, що є цілком релевантним і для релігійного середовища.

У більшості традиційних конфесій, зокрема в православ'ї, католицизмі та ісламі, керівні позиції – священники, єпископи, муфтії – переважно обіймають чоловіки. Це означає, що саме чоловіки значною мірою визначають характер релігійного дискурсу, формують офіційні наративи, впливають на інтерпретацію догматів і соціальних питань. У контексті релігійної безпеки це має подвійний ефект. З одного боку, чітка ієрархічна структура та централізація релігійної влади можуть сприяти стабільності та керованості релігійного середовища. З іншого боку, концентрація впливу в межах однієї гендерної групи створює ризики одновимірності бачення соціальних процесів, що може призводити до ігнорування або недооцінки окремих соціальних груп, зокрема жінок.

Особливої уваги потребує питання ролі чоловіків у формуванні як стабілізаційних, так і деструктивних наративів у релігійному середовищі. У контексті російсько-української війни було зафіксовано випадки, коли окремі представники духовенства, переважно чоловіки, ставали носіями або трансляторами проросійських ідеологем, фактично виступаючи в ролі колаборантів. Такі явища не лише підривають довіру до релігійних інституцій, але й створюють загрози національній безпеці, оскільки релігія в цьому разі використовується як інструмент ідеологічного впливу (Kuzio, 2022).

У цьому аспекті гендерний вимір виявляється не лише як характеристика соціальної структури, але і як фактор відповідальності. Оскільки більшість рішень та публічних позицій формуються чоловіками, саме вони значною мірою несуть відповідальність за трансляцію тих чи інших наративів. Водночас це не означає автоматичної негативної ролі; навпаки, значна частина духовенства активно сприяє консолідації суспільства, підтримці військових і цивільного населення, формуванню проукраїнської позиції.

Поряд із цим важливо підкреслити роль жінок у забезпеченні релігійної безпеки, яка часто має менш формалізований, але не менш значущий характер. Жінки переважно відіграють ключову роль у підтримці релігійних практик на рівні громад, сімей та локальних спільнот. Вони є носіями повсякденної релігійності, забезпечують передачу цінностей, норм і традицій наступним поколінням.

За даними соціологічних досліджень, рівень релігійності серед жінок у більшості суспільств є вищим, ніж серед чоловіків (Pew Research Center, 2016). Це означає, що саме жінки значною мірою формують базовий рівень релігійної культури, який виступає чинником соціальної стабільності. У кризових умовах, зокрема під час війни, жінки часто беруть на себе функції психологічної підтримки, волонтерської діяльності та гуманітарної допомоги, що безпосередньо впливає на зниження соціокультурної напруженості.

Водночас гендерні стереотипи, що відтворюються у релігійному дискурсі, можуть виступати джерелом конфліктогенності. Наприклад, жорстке закріплення традиційних ролей (жінка як виключно "берегиня", чоловік як "захисник") у сучасних умовах може вступати в суперечність із реальними соціальними практиками, де жінки активно залучені до публічної, професійної та навіть військової діяльності. Така невідповідність може

породжувати напруження як у релігійних громадах, так і в ширшому суспільному контексті.

Окремо слід розглянути феномен гендерно маркованих наративів у релігійному дискурсі. У періоди суспільних криз релігійні інституції активно формують смислові рамки, через які інтерпретуються події. У цих наративах часто використовуються гендерні образи – "жертви", "матері", "воїна", "захисника", які мають сильний емоційний і мобілізаційний потенціал.

Як зазначає Дж. Батлер, гендер є не лише соціальною категорією, але й перформативною практикою, що відтворюється через дискурс і символічні дії (Butler, 1990). У релігійному контексті це означає, що через проповіді, заяви та релігійні тексти відтворюються певні моделі поведінки, які можуть або сприяти соціальній консолідації, або посилювати розмежування.

У контексті інформаційної війни гендерні наративи можуть також використовуватися як інструмент маніпуляції. Наприклад, образ "традиційної сім'ї" може протиставлятися "західним цінностям", що подається як загроза національній ідентичності. У таких випадках релігійний дискурс стає частиною ширшого ідеологічного протистояння, де гендер виступає маркером "свого" і "чужого".

В українських реаліях це питання набуває особливої гостроти, оскільки релігійна сфера є одним із полів гібридного протистояння. Використання релігійних і гендерних аргументів для легітимації політичних позицій або дискредитації опонентів створює додаткові ризики для релігійної безпеки. Водночас гендерний підхід відкриває нові можливості для зміцнення релігійної безпеки. Інклюзивність, врахування різних соціальних груп, розширення участі жінок у прийнятті рішень можуть сприяти підвищенню довіри до релігійних інституцій і зниженню рівня конфліктності. Досвід окремих релігійних спільнот демонструє, що залучення жінок до управлінських процесів, соціального служіння та міжконфесійного діалогу позитивно впливає на характер взаємодії та сприяє формуванню більш відкритого і толерантного середовища (Kharkovshchenko, & Turenko, 2024).

У цьому контексті важливим є також розвиток гендерної чутливості в релігійному дискурсі. Йдеться не про радикальну трансформацію догматичних основ, а про адаптацію форм комунікації та соціальної діяльності до сучасних умов. Це може включати переосмислення ролей, підтримку гендерної рівності в межах релігійних громад, а також протидію дискримінаційним практикам. Саме тому релігійна безпека потребує концептуалізації у контексті сучасних суспільних трансформацій (Предко, & Филипович, 2023).

Таким чином, гендерні аспекти релігійної безпеки в умовах суспільних трансформацій проявляються як у структурних характеристиках релігійних інституцій, так і в змісті релігійного дискурсу. Домінування чоловіків на керівних позиціях визначає характер прийняття рішень і формування наративів, що може мати як стабілізаційний, так і ризикогенний ефект. Водночас жінки відіграють ключову роль у підтримці соціальної стабільності на рівні повсякденних практик і локальних спільнот.

Інтеграція гендерного підходу у дослідження релігійної безпеки дозволяє глибше зрозуміти механізми взаємодії між релігією, суспільством і безпековими процесами, а також окреслити шляхи мінімізації ризиків і зміцнення соціальної злагоди в умовах сучасних викликів.

Варто детальніше сфокусувати увагу на українському векторі досліджуваної проблеми. Сучасний український контекст гендерних аспектів релігійної безпеки формується під впливом повномасштабної війни, що стала не

лише воєнно-політичним, а й глибоким соціокультурним і світоглядним викликом. Релігійна безпека в таких умовах постає як складова частина національної безпеки, що безпосередньо пов'язана із забезпеченням прав і свобод громадян, міжконфесійною стабільністю та недопущенням маніпуляцій релігійним фактором. Як зазначається у сучасних дослідженнях, "релігійний складник національної безпеки України... може становити загрозу... реалізації фундаментальних прав і свобод громадян" (Гераськов, 2025, с. 82). У цьому контексті гендерний вимір виступає важливим індикатором демократичності та стійкості суспільства.

Війна суттєво трансформувала традиційні гендерні ролі, що насамперед вплинуло і на релігійне середовище. Українське суспільство історично характеризувалося поєднанням традиціоналістських релігійних уявлень із поступовим впровадженням принципів гендерної рівності. Однак у кризових умовах спостерігається як посилення традиційних моделей (зокрема, у релігійному дискурсі), так і їх перегляд.

Особливо показовою є участь жінок у військових та волонтерських практиках. За роки війни кількість жінок у Збройних силах України суттєво зросла, а їхня роль перестала обмежуватися допоміжними функціями. Водночас ще донедавна значна частина жінок фактично виконувала бойові завдання без належного юридичного статусу, що свідчить про інституційну нерівність і необхідність реформ. Після 2022 р. ця ситуація почала змінюватися, що є важливим кроком до гендерно чутливої безпекової політики.

Важливо підкреслити, що війна не лише відкрила нові можливості для реалізації жінок, але й загострила проблеми гендерної нерівності. Дослідники зазначають, що жінки часто стикаються з підвищеними соціально-економічними ризиками, включаючи безробіття та бідність, особливо в регіонах, що постраждали від бойових дій. Паралельно з цим зростає навантаження на жінок у сфері догляду, волонтерства та підтримки родин, що також має відображення у релігійних практиках, де жінки нерідко виконують роль моральних і духовних опор спільнот.

Релігійні інституції в Україні в умовах війни відіграють амбівалентну роль у гендерних процесах. З одного боку, вони забезпечують соціальну підтримку, гуманітарну допомогу та духовну консолідацію суспільства. З іншого – можуть відтворювати консервативні гендерні стереотипи, обмежуючи участь жінок у прийнятті рішень. У цьому контексті важливим є вплив релігійно-націоналістичних дискурсів, які, за оцінками дослідників, формують "консервативний консенсус довкола гендерних... проблематик" (Чермалих та ін., 2012, с. 13).

Водночас війна стала каталізатором розвитку гендерної чутливості в українському суспільстві. Жінки активно залучені не лише до оборони держави, але й до миротворчих ініціатив, правозахисної діяльності та формування нових соціальних практик. Як підкреслюється у публічному дискурсі, жінки України роблять все, що можуть, щоб її зупинити – як і чоловіки. Це свідчить про поступове руйнування жорстких гендерних ролей і формування більш інклюзивної моделі суспільства.

Отже, український контекст демонструє складну взаємодію гендеру, релігії та безпеки в умовах війни. Гендерні аспекти релігійної безпеки проявляються через трансформацію ролей, зміну інституційних практик і боротьбу між традиціоналізмом та демократичними цінностями. У перспективі саме інтеграція гендерного підходу в політику релігійної безпеки може стати важливим чинником зміцнення соціальної стійкості та національної єдності України.

Дискусія і висновки

У результаті проведеного дослідження встановлено, що гендерні аспекти релігійної безпеки є важливим, проте недостатньо розробленим складником сучасних безпекових і релігієзнавчих студій. Комплексний аналіз засвідчив, що релігійна безпека в умовах суспільних трансформацій не може розглядатися виключно крізь політико-інституційну або правову призму, оскільки суттєвий вплив на її формування мають соціокультурні чинники, зокрема гендерні ролі, стереотипи та практики.

Доведено, що релігійні інституції, зберігаючи традиційні моделі організації, водночас зазнають впливу сучасних трансформацій, що виявляється у зміні характеру гендерних відносин у релігійному середовищі. Домінування чоловіків у керівних структурах визначає специфіку формування релігійного дискурсу та прийняття рішень, що може забезпечувати інституційну стабільність, але водночас створює ризики одномірності інтерпретацій соціальних процесів. Натомість жінки, хоча й менш представлені на рівні формального управління, відіграють ключову роль у підтримці релігійних практик, соціальної згуртованості та передаванні цінностей, що робить їх важливим елементом забезпечення релігійної безпеки на мікросоціальному рівні.

Встановлено, що гендерно марковані наративи в релігійному дискурсі виконують амбівалентну функцію: з одного боку, вони сприяють мобілізації та консолідації суспільства, з іншого – можуть виступати інструментом маніпуляції, посилення соціальних поділів і конфліктогенності, особливо в умовах інформаційного протистояння. Використання гендерних образів у поєднанні з релігійною символікою формує потужні смислові конструкції, що здатні впливати на суспільні настрої та безпекове середовище.

Особливу увагу приділено українському контексту, де повномасштабна війна стала каталізатором глибоких трансформацій як у гендерній, так і в релігійній сферах. Війна спричинила одночасне посилення традиційних ролей і їх переосмислення: з одного боку, активізувалися консервативні наративи, з іншого – розширилася участь жінок у публічному, військовому та волонтерському житті. Це призвело до формування нових соціальних практик, які поступово інтегруються і в релігійне середовище.

Доведено, що релігійні інституції в Україні виконують подвійну функцію: вони є важливим ресурсом соціальної підтримки, гуманітарної допомоги та духовної консолідації, але водночас можуть відтворювати гендерні стереотипи та бути залученими до процесів ідеологічного впливу. У контексті гібридної війни це створює додаткові ризики для релігійної безпеки, зокрема через використання релігійно-гендерних нарративів як інструментів інформаційної боротьби.

Узагальнюючи результати дослідження, слід зазначити, що інтеграція гендерного підходу у вивчення релігійної безпеки відкриває нові аналітичні можливості для розуміння механізмів формування соціальної стабільності та конфліктогенності. Врахування гендерного чинника дозволяє більш точно ідентифікувати ризики, пов'язані з функціонуванням релігійної сфери, а також окреслити ефективні шляхи їх мінімізації.

Перспективним напрямом подальших досліджень є розроблення практичних рекомендацій щодо впровадження гендерно чутливих підходів у діяльність релігійних організацій, удосконалення державно-церковної політики та розвитку міжконфесійного діалогу. Залучення жінок до процесів прийняття рішень, підвищення

рівня гендерної обізнаності в релігійному середовищі та протидія дискримінаційним практикам можуть стати важливими чинниками зміцнення релігійної безпеки, соціальної злагоди та національної стійкості України в умовах сучасних викликів.

Джерела фінансування. Це дослідження не отримало жодного гранту від фінансової установи в державному, комерційному або некомерційному секторах.

Список використаних джерел

- Гераськов, С. (2025). Між вірою і політикою: Релігійна безпека в контексті російсько-української війни. *Вісник НТУУ "КПІ". Політологія. Соціологія. Право*, 4(68), 80–88. [https://doi.org/10.20535/2706-5626.2025.4\(68\).342754](https://doi.org/10.20535/2706-5626.2025.4(68).342754)
- Предко, О. І. (2025). Релігійна безпека/небезпека: Можливості та загрози у сфері державно-церковних відносин. *Культурологічний альманах*, 1, 48–54. <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2025.1.6>
- Предко, О. І., & Филипович, Л. О. (2025). Релігійна безпека: Від описових нарративів до концептуалізації у дослідницьких пошуках українських релігієзнавців. *Українське релігієзнавство*, 98–99, 11–29. <https://doi.org/10.32420/2306-3548/2025.98-99.01>
- Филипович, Л. О. (2024). Сучасні виклики для України в сфері релігійної безпеки. *Науковий щорічник "Історія релігій в Україні"*, 34, 210–220. <https://doi.org/10.33294/2523-4234-2024-34-1-210-220>
- Харьковченко, Е. А., Пилецкий, Е. В., & Скоклюк, Ю. В. (2024). Релігійна віра як чинник релігійної безпеки/небезпеки в умовах російсько-української війни. *Культурологічний альманах*, 3, 28–36. <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2024.3.4>
- Чермалих, Н., Гриценко, Г., & Пагуліч, Н. (2012). *Гендер, релігія і націоналізм в Україні*. Фонд імені Гайнріха Бюлля в Україні. <https://ua.boell.org/sites/default/files/gender-religion-nationalism-in-ukraine-www.pdf>
- Beauvoir, S. de. (2011). *The second sex*. Vintage.
- Butler, J. (1990). *Gender trouble: Feminism and the subversion of identity*. Routledge.
- Kharkovshchenko Y., Turenko V. (2024). Specifics of religious security in the (pre)war conditions in Ukraine: The task for humanitarian policy. *Софія. Гуманітарно-релігієзнавчий вісник*, 23(1), 65–69. <https://doi.org/10.17721/sophia.2024.23.13>
- Kuzio, T. (2022). *Russian Nationalism and the Russian-Ukrainian War: Autocracy–Orthodoxy–Nationality*. Routledge.
- Pew Research Center. (2016, March 22). *The gender gap in religion around the world*. <https://www.pewresearch.org/religion/2016/03/22/the-gender-gap-in-religion-around-the-world/>
- References**
- Beauvoir S. de. (2011). *The second sex*. Vintage.
- Butler J. (1990). *Gender trouble: Feminism and the subversion of identity*. Routledge.
- Chermalykh, N., Hrytsenko, H., & Pahulich, N. (2012). *Gender, religion and nationalism in Ukraine*. Heinrich-Böll-Stiftung Ukraine [in Ukrainian]. <https://ua.boell.org/sites/default/files/gender-religion-nationalism-in-ukraine-www.pdf>
- Filipovych, L. O. (2024). Modern challenges for Ukraine in the field of religious security. *Scientific Yearbook "History of Religion in Ukraine"*, 34, 210–220 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.33294/2523-4234-2024-34-1-210-220>
- Heraskov, S. (2025). Between faith and politics: Religious security in the context of the Russian-Ukrainian war. *KPI Science News. Political Science. Sociology. Law*, 4(68), 80–88 [in Ukrainian]. [https://doi.org/10.20535/2706-5626.2025.4\(68\).342754](https://doi.org/10.20535/2706-5626.2025.4(68).342754)
- Kharkovshchenko Y., Turenko V. (2024). Specifics of religious security in the (pre)war conditions in Ukraine: The task for humanitarian policy. *Sophia. Human and Religious Studies Bulletin*, 23(1), 65–69. <https://doi.org/10.17721/sophia.2024.23.13>
- Kharkovshchenko, E. A., Piletsky, E. V., & Skoklyuk, Y. V. (2024). Religious faith as a factor of religious security/insecurity in the context of the Russo-Ukrainian war. *Culturological Almanac*, 3, 28–36 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2024.3.4>
- Kuzio T. (2022). *Russian Nationalism and the Russian-Ukrainian War: Autocracy–Orthodoxy–Nationality*. Routledge.
- Pew Research Center. (2016, March 22). *The gender gap in religion around the world*. <https://www.pewresearch.org>
- Predko, O. I. (2025). Religious security/danger: Opportunities and threats in the sphere of state-church relations. *Culturological Almanac*, 1, 48–54 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2025.1.6>
- Predko, O. I., & Filipovych, L. O. (2025). Religious security: From descriptive narratives to conceptualization in Ukrainian religious studies research. *Ukrainian Religious Studies*, 98–99, 11–29 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.32420/2306-3548/2025.98-99.01>

Отримано редакцією журналу / Received: 24.03.26
Прорецензовано / Revised: 12.04.26
Схвалено до друку / Accepted: 27.04.26
Опубліковано / Published: 02.09.26

Andrii KOBETIAK, DSc (Polit.), Assoc. Prof.
ORCID ID: 0000-0001-6899-0571
e-mail: kobetiak@meta.ua
Ivan Franko Zhytomyr State University, Zhytomyr, Ukraine

GENDER ASPECTS OF RELIGIOUS SECURITY IN THE CONTEXT OF SOCIAL TRANSFORMATIONS

Background. This article examines the gender aspects of religious security in the context of contemporary social transformations driven by globalization, digitalization, and growing security challenges. It is argued that religious security, as a component of national security, is shaped not only by political and legal factors but also by socio-cultural influences, among which the gender dimension occupies a significant place. Special attention is paid to the Ukrainian context, where the religious sphere undergoes substantial changes under the impact of war.

Methods. The methodological foundation of the study includes systemic, comparative, and content analysis approaches, as well as elements of a gender-based perspective. The systemic method enabled the examination of religious security as a complex phenomenon interconnected with gender transformations; the comparative method helped identify the specifics of gender roles in different religious communities; content analysis was used to study gender-marked narratives in public and religious discourse.

Results. It was established that gender roles significantly affect the functioning of the religious environment and the nature of interfaith relations. Male dominance in leadership structures shapes the formation of religious discourse, while women play a key role in sustaining religious practices and social cohesion. The ambivalence of gender-marked narratives was demonstrated, as they can both contribute to consolidation and serve as tools of manipulation. In the context of war, a transformation of gender roles was observed, including increased participation of women in public and security spheres alongside the reinforcement of traditional models.

Conclusions. The study substantiates the need to integrate a gender perspective into both research and the practice of ensuring religious security. Considering the gender factor contributes to a deeper understanding of mechanisms of social stability and conflict generation and allows for outlining effective ways to minimize risks. Enhancing the gender sensitivity of religious institutions and expanding women's participation in decision-making are viewed as important factors for strengthening social cohesion and national resilience in Ukraine.

Keywords: Religious security; gender; gender roles; religious discourse; social transformations; national security; interfaith relations; gendered narratives; social stability; war.

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflict of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.